

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.online

กรณีศึกษา ศัพท์หมวดอภิปรัชญา ประสบการณ์นิยม

An Analytical Study of Philosophical Terms from phdict.online

A Case Study of Metaphysics and Empiricism

ศศิชา ทรัพย์ล้วน

Sasicha Saplon

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Vajiranyannavarorasa Gradutate School, Mahamakut Buddhist University

E-Mail: sasicha.sap@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์บัญญัติทางปรัชญาจากระบบสารสนเทศศัพท์บัญญัติ (phdict.online) ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา โดยเน้นกรณีศึกษาในหมวดอภิปรัชญา กลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism) หรือประจักษ์นิยม วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือเพื่อสำรวจโครงสร้างเชิงระบบ ประเมินความแม่นยำทางมโนทัศน์ และวิเคราะห์พลวัตของการสื่อความหมายข้ามวัฒนธรรมผ่านรากศัพท์ภาษาไทย ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิเคราะห์มโนทัศน์ (Conceptual Analysis) ตามแนวทางปรัชญาวิเคราะห์ และกรอบทฤษฎีการแปลเชิงปรัชญา

ผลการศึกษาพบว่า phdict.online มีโครงสร้างข้อมูลที่เป็นระบบและมีความครอบคลุมในระดับสูง การเลือกใช้ศัพท์บัญญัติแบบคู่ขนานระหว่าง "ประสบการณ์นิยม" และ "ประจักษ์นิยม" สะท้อนถึงความละเอียดอ่อนในการแยกแยะเจตความหมายระหว่างบ่อเกิดความรู้และผลลัพธ์ของการตรวจสอบความจริง อย่างไรก็ตาม การวิจัยชี้ให้เห็นว่านิยามศัพท์ในระดับมาตรฐานควรมีการเพิ่มเติมบริบทข้อถกเถียงในปรัชญาร่วมสมัยเพื่อให้เท่าทันต่อมาตรฐานสากล บทความนี้สรุปว่า phdict.online ไม่ได้เป็นเพียงฐานข้อมูลคำแปล แต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่แวดวงปรัชญาในประเทศไทย

คำสำคัญ: phdict.online, อภิปรัชญา, ประสบการณ์นิยม

ABSTRACT

This academic article aims to conduct an analytical study of the philosophical terms compiled in the Philosophical Terms Online Information System (phdict.online) of the Office of the Royal Society of Thailand. The study specifically focuses on a case study within the Metaphysics category, specifically the group of Empiricism (known in Thai as Prasobkarn-niyom and Prajak-niyom). The objectives are threefold: to explore the systematic structure of the database, to evaluate its conceptual precision, and to analyze the dynamics of cross-cultural semantic transmission through Thai linguistic roots. The research methodology employs conceptual analysis in accordance with the analytic philosophy tradition, alongside the theoretical framework of philosophical translation.

The findings reveal that phdict.online possesses a systematic data structure with a high level of comprehensiveness. The adoption of dual terminology—"Prasobkarn-niyom" and "Prajak-niyom"—reflects a sophisticated discernment in distinguishing semantic nuances between the source of knowledge (genetic empiricism) and the outcomes of truth verification (epistemic empiricism). However, the research suggests that standard definitions should incorporate contemporary philosophical debates to ensure alignment with international standards. This article concludes that phdict.online functions not merely as a translation database but as a crucial intellectual infrastructure that strengthens the philosophical domain in Thailand.

Keywords: phdict.online, Metaphysics, Empiricism

1. บทนำ

ในปริณิตลแห่งวิชาการปรัชญา "ภาษา" ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเครื่องมือในการสื่อสารความคิดเท่านั้น แต่ภาษายังเป็น "บ้านของความจริง" และเป็นขอบเขตแห่งการคิด (Boundary of Thought) ดังที่ Ludwig Wittgenstein ได้เสนอไว้ในงาน Tractatus Logico-Philosophicus ว่า "ขอบเขตของภาษาคือขอบเขตของโลกของข้าพเจ้า" การกำหนดนิยาม (Definition) และการบัญญัติศัพท์ทางปรัชญา (Philosophical Terminology) จึงเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการแสวงหาความจริง หากปราศจากความชัดเจนเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Clarity) การถกเถียงทางปรัชญาจะกลายเป็นเพียงการปะทะกันของวาทกรรมที่กำกวมและคลาดเคลื่อนจากแก่นสารที่แท้จริง

วิวัฒนาการของศัพท์บัญญัติทางปรัชญาในประเทศไทยมีเส้นทางที่ซับซ้อนและน่าสนใจ โดยเริ่มจากการรับอิทธิพลปรัชญาตะวันตกผ่านการแปลตัวบทในยุคนักบุกเบิก จนกระทั่งมีการสถาปนา สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ให้เป็นหน่วยงานหลักในการวางรากฐานและมาตรฐานการบัญญัติศัพท์ โดยอาศัยรากศัพท์จากภาษาบาลีและสันสกฤตมาสร้างสรรค์มโนทัศน์ใหม่เพื่อรองรับปรัชญาตะวันตก กระบวนการนี้ไม่ใช่เพียงการ

แปลคำต่อคำ แต่คือการ "ถ่ายโอนระบบคิด" (Transposition of Thought Systems) จากบริบทวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกรวัฒนธรรมหนึ่ง

ในยุคดิจิทัล การเกิดขึ้นของ phdict.online ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศฐานข้อมูลศัพท์บัญญัติทางปรัชญา ถือเป็นหมุดหมายทางประวัติศาสตร์ (Digital Milestone) ที่สำคัญยิ่ง ฐานข้อมูลนี้ไม่เพียงแต่รวบรวมมโนทัศน์ที่ถูกกลั่นกรองโดยคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ แต่ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างนักวิชาการไทยกับพลวัตของปรัชญาสากล ช่วยให้การเข้าถึงคำศัพท์ที่มีความเป็นระบบและเป็นเอกภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงหมวด อภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งเป็นสาขาที่ว่าด้วยรากฐานของความเป็นจริงและความเป็นไปได้ ภาระหน้าที่ของภาษาไทยในการสะท้อนมโนทัศน์เหล่านี้กลับมีความท้าทายอย่างยิ่ง

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาเชิงวิเคราะห์ไปที่กรณีศึกษาเฉพาะ นั่นคือ ศัพท์หมวดอภิปรัชญา กลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism) หรือที่มักพบการใช้สลับกับคำว่า "ประจักษ์นิยม" ในแวดวงวิชาการไทย ประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ คำถามที่ว่าภาษาไทยสามารถบรรจุ "น้ำหนักเชิงปรัชญา" (Philosophical Weight) ของมโนทัศน์ Empiricism ซึ่งมีพัฒนาการตั้งแต่อริสโตเติลมาจนถึงกลุ่มปฏิฐานนิยมตรรกะ (Logical Positivism) ได้อย่างครบถ้วนเพียงใด? การเลือกใช้คำว่า "ประสบการณ์" เทียบกับ "ประจักษ์" ส่งผลต่อการตีความความสัมพันธ์ระหว่าง "สสาร" และ "จิต" ในเชิงอภิปรัชญาอย่างไร?

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผ่านฐานข้อมูล phdict.online จึงไม่ใช่เพียงการตรวจสอบความถูกต้องของคำแปล แต่คือการประเมินความแม่นยำทางมโนทัศน์ (Conceptual Precision) และการสำรวจขีดความสามารถของภาษาไทยในการรองรับกระแสปรัชญาระดับสากล เพื่อให้แน่ใจว่าการทำปรัชญาในประเทศไทยจะดำเนินไปบนรากฐานทางภาษาที่มั่นคงและทรงพลังในระดับสากล

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปอย่างมีทิศทางและสามารถตอบโจทย์ความมุ่งหมายเชิงวิชาการได้อย่างครอบคลุม ผู้ศึกษาจึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการหลัก ดังนี้ 1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์โครงสร้างเชิงระบบ (Systematic Structure) ของฐานข้อมูลศัพท์ปรัชญาใน phdict.online โดยมุ่งเน้นที่การจัดหมวดหมู่ (Taxonomy) และความเชื่อมโยงระหว่างศัพท์ในกลุ่มอภิปรัชญา เพื่อทำความเข้าใจระเบียบวิธีในการจัดลำดับความสำคัญของมโนทัศน์ทางปรัชญาในบริบทไทย 2. เพื่อประเมินความแม่นยำทางมโนทัศน์และความสอดคล้องเชิงความหมาย (Conceptual Precision and Semantic Alignment) ของศัพท์คำว่า "ประสบการณ์นิยม" (Empiricism) และ "ประจักษ์นิยม" โดยเปรียบเทียบกับตัวบทต้นฉบับ (Primary Sources) ของนักปรัชญาคนสำคัญ เช่น John Locke, David Hume และ George Berkeley เพื่อตรวจสอบว่าคำนิยามในภาษาไทยสามารถครอบคลุมนัยสำคัญทางอภิปรัชญาได้เพียงใด 3. เพื่อวิเคราะห์พลวัตของการสื่อความหมายข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Semantics): โดยศึกษาอิทธิพลของรากศัพท์บาลี-สันสกฤตที่ส่งผลต่อการตีความมโนทัศน์ทางอภิปรัชญาตะวันตกในสังคมวิชาการไทย และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศัพท์บัญญัติให้สอดคล้องกับพลวัตของปรัชญาร่วมสมัย

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

การศึกษานี้ไม่ได้เป็นเพียงการตรวจทานพจนานุกรม แต่คือการทำ "โบราณคดีทางมโนทัศน์" (Conceptual Archaeology) และการวิเคราะห์เชิงตรรกะ โดยอาศัยกรอบทฤษฎี 3 สาขาหลัก ดังนี้

1. การวิเคราะห์มโนทัศน์ตามแนวทางปรัชญาวิเคราะห์ (Analytic Philosophy Framework)

ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือจากสายปรัชญาวิเคราะห์ (Analytic Tradition) โดยเฉพาะทฤษฎีของ Gottlob Frege เกี่ยวกับ "ความหมายและสิ่งที่อ้างอิง" (Sense and Reference หรือ Sinn und Bedeutung) เพื่อแยกแยะว่าคำแปลภาษาไทยใน phdict.online นั้นสื่อถึง "นัยความหมาย" (Sense) ที่ถูกต้องตาม "สิ่งที่อ้างอิง" (Reference) ในเชิงอภิปรายตะวันตกหรือไม่ รวมถึงการใช้แนวคิดเรื่อง "เกมภาษา" (Language Games) ของ Wittgenstein เพื่ออธิบายการใช้คำในวงวิชาการ

2. ทฤษฎีการแปลเชิงปรัชญาและความเท่าเทียมเชิงมโนทัศน์ (Philosophical Translation & Conceptual Equivalence) ใช้กรอบแนวคิดของ Paul Ricoeur ในเรื่อง "ความสามารถในการแปล" (Translating the Untranslatable) เพื่อวิเคราะห์ว่าเมื่อมโนทัศน์ Empiricism ถูกถ่ายโอนมาเป็น "ประสบการณ์นิยม" เกิดการสูญเสียความหมาย (Semantic Loss) หรือการงอกเงยของความหมาย (Semantic Gain) อย่างไร โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดและศักยภาพของภาษาไทยในการบรรจุสรรพธรรมทางปรัชญา

3. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์และจิต (Ontological Structure of Empiricism) ในเชิงเนื้อหา ผู้ศึกษาวางกรอบการวิเคราะห์บนความสัมพันธ์เชิงอภิปราย

4. ฐานข้อมูลศัพท์ปรัชญา (ภาษาอังกฤษและภาษาไทย) หมวด อภิปราย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจและคัดกรองข้อมูลจาก phdict.online ซึ่งเป็น "ระบบสารสนเทศศัพท์บัญญัติปรัชญา" ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานและมวลรวมของคำศัพท์ในหมวดอภิปราย เพื่อวางรากฐานก่อนการวิเคราะห์เชิงลึกในกลุ่มประสบการณ์นิยม โดยสามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงสร้างและการจัดหมวดหมู่ใน phdict.online

ฐานข้อมูล phdict.online ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงพจนานุกรมแปลคำต่อคำ แต่มีลักษณะเป็น Ontological Database ที่มีการจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของคำศัพท์ (Categorization) โดยหมวดอภิปรายถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน "สาขาหลัก" (Major Fields) ของระบบ ข้อมูลที่ปรากฏในแต่ละรายการประกอบด้วย

ศัพท์บัญญัติ การระบุคำภาษาอังกฤษและคำแปลภาษาไทยที่ได้รับการรับรอง

นิยาม/คำอธิบาย บทสรุปย่อของมโนทัศน์ (Brief Concept) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดขอบเขตความเข้าใจของนักวิชาการไทย

การเชื่อมโยง (Cross-reference) ระบบการเชื่อมโยงศัพท์ที่เกี่ยวข้อง (Related Terms) เช่น เมื่อค้นคำว่า Empiricism ระบบจะเชื่อมโยงไปยัง Epistemology, Induction หรือ Positivism

2. ขอบเขตของคำศัพท์ในหมวดอภิปรัชญา (Scope of Metaphysical Terms)

จากการสำรวจ ฐานข้อมูลในหมวดนี้ครอบคลุมประเด็นหลักทางอภิปรัชญาสากลอย่างครบถ้วน ซึ่งผู้ศึกษาได้จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มย่อยตามแนวทางของฐานข้อมูล

ภววิทยา (Ontology) ศัพท์ที่ว่าด้วยการดำรงอยู่และลักษณะของสรรพสิ่ง (เช่น Being, Substance, Essence)

จักรวาลวิทยา (Cosmology) ศัพท์ที่ว่าด้วยกำเนิดและโครงสร้างของเอกภพ (เช่น Causality, Teleology, Space-Time)

จิตนิยมและสสารนิยม (Idealism & Materialism) ศัพท์ที่ว่าด้วยธรรมชาติของความเป็นจริงพื้นฐาน

กลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism Focus) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการวิจัยครั้งนี้

3. ตารางตัวอย่างมโนทัศน์เป้าหมายในหมวดอภิปรัชญา-ประสบการณ์นิยม

เพื่อให้เห็นภาพความชัดเจนของฐานข้อมูล ผู้ศึกษาได้สกัดคำศัพท์แกนกลางที่ปรากฏใน phdict.online ซึ่งใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ในส่วนที่ 5 ดังนี้

ศัพท์หลัก (Key Term)	ศัพท์บัญญัติ (Thai Standard)	นัยสำคัญเชิงอภิปรัชญา ในฐานข้อมูล
Metaphysics	อภิปรัชญา	การศึกษาความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์
Empiricism	ประสบการณ์นิยม; ประจักษ์นิยม	ทัศนะที่ถือว่าประสบการณ์คือบ่อเกิดของความรู้และความจริง
Materialism	สสารนิยม	ความเชื่อว่าสสารคือความเป็นจริงเพียงหนึ่งเดียว
Phenomenon	ปรากฏการณ์	สิ่งที่ปรากฏแก่ผัสสะ (Sensory appearance)
A Posteriori	ความรู้หลังประสบการณ์	ความจริงที่ต้องอาศัยการตรวจสอบผ่านประสบการณ์

4. พลวัตของการสืบค้นและดิจิทัลแพลตฟอร์ม

ความโดดเด่นของส่วนที่ 4 นี้คือการวิเคราะห์ว่า phdict.online ได้เปลี่ยนสถานะของศัพท์บัญญัติจาก "ตัวอักษรที่หยุดนิ่ง" ในเล่มพจนานุกรม (Physical Copy) ไปสู่ "เครือข่ายความหมาย" (Semantic Network) บนโลกออนไลน์ ซึ่งช่วยให้นักวิจัยสามารถเปรียบเทียบการใช้คำว่า "ประสบการณ์นิยม" และ "ประจักษ์นิยม" ได้ในหลากหลายบริบทผ่านฟังก์ชันการสืบค้นแบบคำสำคัญ (Keyword Search) และการสืบค้นตามลำดับอักษร ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำ "ปรัชญาวิเคราะห์" (Analytic Philosophy) ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลศัพท์ปรัชญา หมวด อภิปรัชญา

ในส่วนนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่สกัดจาก phdict.online โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อประเมินสถานะของมโนทัศน์ "ประสบการณ์นิยม" ในบริบทวิชาการไทย ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงจำนวนศัพท์ (Quantitative Analysis)

จากการสืบค้นผ่านฐานข้อมูลด้วยคำสำคัญ (Keywords) ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประสบการณ์นิยม (เช่น Empiricism, Perception, Sensation, Evidence) พบข้อมูลเชิงปริมาณที่น่าสนใจดังนี้

ความหนาแน่นของศัพท์ ศัพท์ในหมวดอภิปรัชญาที่เชื่อมโยงกับกลุ่มประสบการณ์นิยมมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 15 ของหมวดอภิปรัชญาทั้งหมด ซึ่งถือว่าสูงพอสมควรเมื่อเทียบกับกลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalism)

การกระจายตัวของระดับความหมาย พบว่ามีการบัญญัติศัพท์ตั้งแต่มโนทัศน์พื้นฐาน (Basic Concepts) ไปจนถึงศัพท์เฉพาะทางในระดับเทคนิค (Technical Terms) เช่น Radical Empiricism หรือ Logical Empiricism สะท้อนให้เห็นว่า phdict.online มีความพยายามที่จะครอบคลุมพัฒนาการของกระแสความคิดนี้ในทุกช่วงประวัติศาสตร์

2. การวิเคราะห์เชิงความหมายทางปรัชญา (Semantic Analysis)

จุดเน้นของการวิเคราะห์ส่วนนี้คือการพิจารณาความคลุมเครือของการเลือกใช้คำแปลภาษาไทย เพื่อตอบคำถามว่า "ภาษาไทยสะท้อนนัยทางอภิปรัชญาได้แม่นยำเพียงใด"

1) ประสบการณ์นิยม (Empiricism)

ใน phdict.online คำว่า "ประสบการณ์นิยม" ถูกใช้เพื่อสื่อถึงทัศนะทางอภิปรัชญาที่เชื่อว่า "ความจริง (Reality) คือ สิ่งที่ต้องถูกรับรู้ผ่านผัสสะ" รากคำว่า "ประสบการณ์" ในภาษาไทยสื่อถึง "การผ่านพบ บ่อย ๆ" หรือการสั่งสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Tabula Rasa ของ John Locke ที่มองว่าจิตคือกระดานวางที่รอการเติมเต็มจากภายนอก

2) ประจักษ์นิยม (Empiricism/Evidentialism)

การวิเคราะห์พบว่า phdict.online มักใช้คำว่า "ประจักษ์นิยม" ในบริบทที่ต้องการเน้นย้ำถึงความ "ชัดเจน" (Manifest) หรือ "ตรวจสอบได้" (Verifiable) รากคำว่า "ประจักษ์" (จาก ปริ + อกษ) หมายถึง "ต่อหน้าต่อตา" ซึ่งมีนัยทางอภิปรัชญาที่รุนแรงกว่า (Stronger version) เพราะเน้นไปที่สถานะปัจจุบันขณะของการรับรู้ มากกว่าการสั่งสมความรู้ในอดีต

การวิเคราะห์เชิงตรรกะของนิยาม ผู้ศึกษาพบว่านิยามในฐานข้อมูลสามารถสรุปเป็นโครงสร้างเชิงตรรกะ

3. การวิเคราะห์เชิงกลุ่มแนวคิดทางปรัชญา (Categorical Analysis)

ผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มศัพท์ใน phdict.online ตามสายสัมพันธ์ทางความคิด (Conceptual Lineage) เพื่อความต่อเนื่องของฐานข้อมูล ดังนี้

กลุ่มรากฐาน (Foundationalism) ได้แก่ศัพท์กลุ่ม Sensation (ผัสสะ), Impression (ความประทับใจ), Simple Ideas (มโนภาพเชิงเดี่ยว) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์หน่วยย่อยที่สุดของความจริง

กลุ่มวิธีการ (Methodological) ได้แก่ศัพท์กลุ่ม Induction (อุปนัย), Verification (การพิสูจน์ยืนยัน), Probability (ความน่าจะเป็น) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์นิยมในอภิปรัชญาไทยผูกติดกับระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์อย่างแนบแน่น

กลุ่มวิพากษ์ (Critical/Revisionary) ได้แก่ศัพท์ที่พยายามแก้ปัญหาช่องโหว่ของประสบการณ์นิยม เช่น Phenomenalism (ปรากฏการณ์นิยม) ซึ่งในฐานะข้อมูลได้ให้คำอธิบายที่เชื่อมโยงระหว่าง "วัตถุ" กับ "ความเป็นไปได้ของการรับรู้"

6. อภิปรายผล (Discussion)

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์กลุ่มประสบการณ์นิยมในหมวดอภิปรัชญาจาก phdict.online ผู้ศึกษามีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายเพื่อขยายพรมแดนความรู้ทางปรัชญาในบริบทไทยและสากล ดังนี้

1. ความสับสนไหลทางมโนทัศน์ระหว่าง "ประสบการณ์" และ "ประจักษ์" ผลการวิเคราะห์ในส่วนที่ 5 ชี้ให้เห็นว่าการใช้ศัพท์บัญญัติคู่ขนาน (ประสบการณ์นิยม/ประจักษ์นิยม) ไม่ได้เป็นเพียงความซ้ำซ้อนทางภาษา แต่สะท้อนถึง "ความพยายามในการแบ่งแยกเขตทางอภิปรัชญา" ในขณะที่พจนานุกรมต่างประเทศ อย่าง The Oxford Dictionary of Philosophy ใช้คำว่า Empiricism เพียงคำเดียวเพื่อครอบคลุมทุกมิติ แต่ภาษาไทยกลับสร้างพื้นที่ว่างระหว่าง "กระบวนการรับรู้" (ประสบการณ์) และ "ความเด่นชัดของความจริง" (ประจักษ์)

การมีสองคำนี้ช่วยให้นักวิชาการไทยสามารถแยกแยะระหว่าง Genetic Empiricism (บ่อเกิดความรู้) และ Epistemic Empiricism (การยืนยันความรู้) ได้อย่างแยกคาย ซึ่งเป็นจุดแข็งที่หาได้ยากในภาษาที่มีรากจากลาตินเพียงอย่างเดียว

2. อิทธิพลของรากศัพท์บาลี-สันสกฤตต่ออภิปรัชญาตะวันตก

ประเด็นที่น่าอภิปรายอย่างยิ่งคือการใช้คำว่า "อภิปรัชญา" ซึ่งแปลมาจาก Metaphysics ในเชิงนิรุกติศาสตร์ Meta (เหนือ/หลัง) + Physics (ธรรมชาติ) มุ่งเน้นการจัดหมวดหมู่สรรพสิ่ง แต่คำว่า "อภิ" ในบริบทไทยมักถูกตีความในเชิง "สูงส่ง" หรือ "ลึกซึ้ง" (Superior/Profound)

ผู้ศึกษาพบว่าความหมายนี้อาจส่งผลให้กลุ่ม ประสบการณ์นิยม ในไทยถูกมองว่ามีความเกี่ยวข้องกับวิถีเชิงประจักษ์ในทางธรรม (Direct Realization) มากกว่าการเป็นเพียงลัทธิทางสสารนิยม (Materialism) แบบตะวันตกบริสุทธิ์ นี่คือพลวัตของการ "ปรับตัวของมโนทัศน์" (Conceptual Adaptation) ที่ทำให้ปรัชญาตะวันตกมีสีสันเฉพาะตัวเมื่อมาอยู่ในฐานข้อมูลไทย

3. การเผชิญหน้ากับมาตรฐานสากล: กรณีศึกษาพจนานุกรม Stanford (SEP)

เมื่อนำนิยามจาก phdict.online ไปวางเทียบกับ Stanford Encyclopedia of Philosophy (SEP) พบว่าฐานข้อมูลของไทยมีความแม่นยำในระดับ Conceptual Core (แก่นมโนทัศน์) แต่สิ่งที่ยังเป็นรองคือการระบุ "ความขัดแย้งในปัจจุบัน" (Contemporary Debates) เช่น การโต้แย้งเรื่อง The Myth of the Given

ของ Wilfrid Sellars หรือแนวคิด Naturalized Epistemology ของ W.V.O. Quine ซึ่งมักจะไม่ปรากฏในนิยามศัพท์บัญญัติแบบสั้นของราชบัณฑิตยสภา ข้อสังเกตนี้ชี้ให้เห็นว่า phdict.online ทำหน้าที่เป็น "แผนที่ฐาน" (Base Map) ที่ดีเยี่ยม แต่ผู้ใช้ที่เป็นนักวิจัยระดับเอกจำเป็นต้องแสวงหา "รายละเอียดภูมิประเทศ" (Detailed Topography) เพิ่มเติมจากแหล่งอ้างอิงปฐมภูมิ

4. ความสำคัญของโครงสร้างดิจิทัลต่อเสรีภาพทางปัญญา

การเปลี่ยนจากพจนานุกรมเล่มสู่ระบบสารสนเทศออนไลน์ ส่งผลให้อำนาจในการนิยาม (Authority of Definition) ไม่ได้ผูกขาดอยู่กับเล่มหนังสือที่เข้าถึงยากอีกต่อไป ความเป็นพลวัตของ phdict.online ช่วยให้เกิดการถกเถียงและตรวจสอบ (Verification) ได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหัวใจของ ประสบการณ์นิยม ที่เชื่อในการตรวจสอบได้จริงมากกว่าการเชื่อตามหลักการที่วางไว้ (Dogma)

7. บทสรุป

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์ปรัชญาจาก phdict.online ในกรณีศึกษาหมวดอภิปรัชญา กลุ่มประสบการณ์นิยม (ประจักษ์นิยม) สามารถสรุปสาระสำคัญและข้อค้นพบได้ดังนี้

1. การสังเคราะห์ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์เชิงจำนวนและความหมาย พบว่าฐานข้อมูล phdict.online มีความสมบูรณ์เชิงระบบและสามารถทำหน้าที่เป็นหลักอ้างอิงมาตรฐานสำหรับนักค้นทางอภิปรัชญาในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ศัพท์บัญญัติแบบคู่ขนานระหว่าง "ประสบการณ์นิยม" และ "ประจักษ์นิยม" ไม่ได้เป็นเพียงความหลากหลายทางภาษา แต่เป็นการแสดงถึงความลุ่มลึกในการจำแนกระหว่าง "บ่อเกิดของความรู้" (Source of Knowledge) และ "ความเด่นชัดของความจริง" (Evidence of Reality) ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของปรัชญาวิเคราะห์ในบริบทภาษาไทย

2. คุณค่าเชิงวิชาการ (Academic Contribution)

จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างภาษาไทย โดยเฉพาะการใช้รากศัพท์บาลี-สันสกฤต มีศักยภาพสูงในการรองรับโน้ตศัพท์เชิงนามธรรมจากปรัชญาตะวันตก การศึกษาครั้งนี้ช่วยให้นักวิชาการและนิสิตนักศึกษาในระดับสูงเห็นว่า ศัพท์บัญญัติในระบบดิจิทัลไม่ใช่เพียงคำแปล แต่เป็นเครื่องมือเชิงระเบียบวิธี (Methodological Tool) ที่ช่วยจัดระเบียบความคิดเชิงตรรกะและอภิปรัชญาให้มีความเป็นเอกภาพในระดับสากล

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา (Recommendations)

เพื่อให้ฐานข้อมูล phdict.online และการศึกษาปรัชญาในประเทศไทยก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การปรับปรุงเชิงพลวัต (Dynamic Update) ควรมีการขยายความนิยามศัพท์ให้ครอบคลุมถึงข้อโต้แย้งในปรัชญาร่วมสมัย (Contemporary Debates) เช่น แนวคิดหลังประสบการณ์นิยม (Post-Empiricism) เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของพรมแดนความรู้ระดับโลก

2. การบูรณาการมิตติดิจิทัล (Hypertextual Integration) ควรมีการเชื่อมโยงศัพท์ (Cross-linking) ระหว่างหมวดอภิปรัชญาและหมวดอื่นๆ เช่น ญาณวิทยา และปรัชญาวิทยาศาสตร์ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในรูปแบบเครือข่ายความหมาย (Semantic Web)

3. การส่งเสริมการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ควรใช้ฐานข้อมูลนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างปรัชญาตะวันออก (เช่น ปรัชญาพุทธแบบไทย) กับปรัชญาตะวันตกในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น เพื่อสร้างสรรค์ "ปรัชญาไทยร่วมสมัย" ที่มีความเป็นสากล

การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า phdict.online ไม่ได้เป็นเพียงคลังคำศัพท์ แต่เป็น "โครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา" (Intellectual Infrastructure) ที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนให้การศึกษาปรัชญาในประเทศไทยดำเนินไปอย่างมีรากฐานที่เข้มแข็ง แม่นยำ และพร้อมต่อการสนทนาทางวิชาการในระดับนานาชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- กীরติ บุญเจือ. (2522). **อภิปรัชญา: บทวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ปรัชญา สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสภา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2545). **การใช้ภาษาในปรัชญา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ รัตนกุล. (2542). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่: ประสบการณ์นิยมและเหตุผลนิยม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2567). **ระบบสารสนเทศศัพท์บัญญัติ (phdict.online)**. สืบค้นจาก <https://phdict.online>
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2561). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่: คานท์และหลังคานท์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2554). **ภาษา ศาสนา และอภิปรัชญา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- อุทัย ปิ่นแก้ว. (2562). **การวิเคราะห์ศัพท์บัญญัติทางปรัชญาในภาษาไทย: กรณีศึกษาคำแปลมโนทัศน์อภิปรัชญาตะวันตก**. วารสารปรัชญาและศาสนา, 4(2), 45-68.
- Ayer, A. J. (1952). **Language, Truth and Logic (2nd ed.)**. New York: Dover Publications.
- Blackburn, S. (2016). **The Oxford Dictionary of Philosophy**. Oxford: Oxford University Press.
- Hume, D. (2007). **An Enquiry Concerning Human Understanding (P. Millican, Ed.)**. Oxford: Oxford University Press. (Original work published 1748).
- Locke, J. (1975). **An Essay Concerning Human Understanding (P. H. Nidditch, Ed.)**. Oxford: Clarendon Press. (Original work published 1689).

Markie, P., & Folescu, M. S. (2024). **Rationalism vs. Empiricism**. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**. Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2024/entries/rationalism-empiricism/>.

Quine, W. V. O. (1951). **Two Dogmas of Empiricism**. *The Philosophical Review*, 60(1), 20-43. <https://doi.org/10.2307/2181906>.

Sellars, W. (1997). **Empiricism and the Philosophy of Mind**. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wittgenstein, L. (1922). **Tractatus Logico-Philosophicus (C. K. Ogden, Trans.)**. London: Routledge & Kegan Paul.